

Jaarverslag van de Commissie van Toezicht
van Wortel-Hoogstraten
2019

A : De leden van de Commissie van Toezicht
Cc : Het centraal Secretariaat van de CTRG

I. De Commissie van Toezicht

A. Samenstelling

- KAZADI Tatiana, voorzitter
- SCHUERMANS Henk, ondervoorzitter
- KEYSERS Ed
- JACOBS Chris, jurist
- CLAERHOUDT Hans
- DE CLEER Christiane
- NOBELS Albert, jurist
- EGGERMONT Lieve
- BLONDEEL Dana
- BAERT Christophe, jurist
- JANSEN Sigrid,
- DENEWET Stefaan, lid, jurist + secretaris

B. Functioneren

- De maandelijkse vergaderingen gingen in 2019 elke derde woensdag van de maand door in PSC Hoogstraten
- Maandelijkse vergaderingen: gaat door elke derde woensdag van de maand, in
- De gevangenisbezoeken gebeuren door de aangestelde maandcommissaris die zich laat vergezellen door een vrijwillig lid van de commissie
- Vergadering met de directie: De directieleden van de beide gevangnissen op 16/10/2019 in schoot van onze commissie een uitgebreide toelichting omtrent de werking, de tijdsstructuur, personeelsinzet, populatie, het onderwijsaanbod, contacten met de buitenwereld. Tevens kregen alle commissieleden de gelegenheid om een uitgebreid plaatsbezoek te verrichten waarbij een

personeelslid uitgebreid toelichting verstrekte over de werking van de gevangenis

- Contact met andere diensten:

In oktober werd de basis gelegd voor goede contacten, maar deze vielen eerder stil bij de contacten met het CAW en de moreel consulent.

- Belangrijkste problemen die de CVT ondervond bij haar werking :
 - Onbereikbaarheid per mail van Commissie van Toezicht
 - vormt een probleem voor andere ondersteunende diensten (CAW – aalmoezenier – vrijwilligers)
 - Het ontbreken van een gedeeld informaticaplatform.

De onderlinge communicatie van de CVT wordt ernstig gehinderd door het ontbreken van de nodige communicatie programmatuur. Dit stelt ons niet in staat om op een afdoende basis onderling met elkaar te communiceren. Buiten de maandelijkse vergadering gebeurt dit momenteel door email en dit heeft tot gevolg dat we het risico lopen soms niet GDPR-conform te werken. Ook betreffende onze communicatie met externe zoals de CAW, aalmoezenier en vrijwilligers ondervinden we problemen door het ontbreken van (een) CVT-emailadres(sen). We vragen de CTRG om dit luik prioritair te behandelen zodat we onze communicatie op een professionele en GDPR-conforme manier kunnen verwezenlijken zowel intern als extern. Wij hopen ook het database programma, dat toegezegd is, en wat we nodig hebben om een overzicht te houden op alle klachten en de behandeling ervan op een korte termijn gerealiseerd kan worden.

Hierdoor dreigen dezelfde vragen te blijven komen vanwege gedetineerden en gaan gedetineerden bij alle commissieleden trachten dingen te bekomen die reeds door anderen werden behandeld.

- Gebrek aan login om gegevens / systemen van Justitie in de inrichting te kunnen raadplegen

De CVT heeft geen mogelijkheid om binnen de gevangenissen gebruik te maken van ICT-middelen.
- Bezetting van de commissie van toezicht

Na de opstart van de Commissie van Toezicht boden twee commissieleden hun ontslag aan omwille van persoonlijke redenen. Omdat de CVT twee gevangenissen onder haar vleugels heeft, werd er snel beseft dat er nood was aan nieuwe commissieleden om niet in de problemen te geraken qua bezitting en met het oog op het nakend installeren van het beklagrecht. Er werd in 2019 een nieuwe wervingsronde opgestart waaruit 3 nieuwe leden gerekruteerd werden die de commissie sinds 2020 aanvullen.
- Ontbreken van gesprekslokaal in Hoogstraten
 - Binnen PSC Hoogstraten kan de CVT niet beschikken over een afgesloten gespreksruimte. De gesprekken met de gedetineerden vinden plaats in de bezoekszaal. Het komt voor dat er tegelijk ook gesprekken zijn van andere gedetineerden met hun advocaat of hulpverlener. Op het vlak van privacy is dit een betreuren praktijk.
- Positieve aspecten van de werking van de CvT
 - De CVT Wortel-Hoogstraten is samengesteld uit geëngageerde burgers afkomstig uit diverse geledingen die een deel van hun vrije tijd willen besteden aan de opdracht van toezicht op de gevangenissen van Wortel en Hoogstraten.

C. Behandeling van verzoeken van gedetineerde personen / Bemiddeling

1. Verschillende manieren waarop de CvT gevat werd: vooral zo niet uitsluitend via briefjes in de brievenbussen, uitzonderlijk op vraag van het CAW
2. behandeling van verzoeken: door individuele bezoeken van de maandcommissaris
3. bemiddeling, steeds via individuele gesprekken van de maandcommissaris

D. De Commissie in cijfers

- a. Aantal maandelijkse vergaderingen : 4
- b. Aanwezigheid van de leden tijdens de maandelijkse vergaderingen : quasi allen aanwezig
- c. Aantal bezoeken in de penitentiaire inrichting 25
- d. Aantal ingediende verzoeken van gedetineerde personen 16
- e. Aantal bemiddelingen : 12

II. De penitentiaire inrichting – Gevangenis van Wortel

A. Werking¹

De gevangenis van Wortel was tot 1993 een landloperskolonie. Met de afschaffing van de wet op de landloperij werd de strafinrichting in gebruik genomen om veroordeelden onder te brengen. De gebouwen werden omgebouwd, beter beveiligd en gerenoveerd.

In de strafinrichting van Wortel verblijven veroordeelden. Zij kunnen regelmatig deelnemen aan gezamenlijke activiteiten, onderwijs volgen, aan sport doen en werken. De gevangenis biedt plaats aan 310 mannelijke gedetineerden. In een gerenoveerd cellencomplex verblijven zij in een- of meerpersoonscellen. De gebouwen van de voormalige landloperkolonie werden bovendien gerenoveerd tot werkhuizen.

Gedetineerden kunnen binnen de huishoudelijke diensten aan de slag in de kleedkamer, de keuken, bij de dienst voor technische ondersteuning of bij de groendienst voor het onderhoud binnen en buiten de gevangensmuren. Daarnaast kunnen zij voor externe bedrijven opdrachten uitvoeren in de werkhuizen, zoals

¹

https://justitie.belgium.be/nl/themas_en_dossiers/gevangnissen/belgische_gevangnissen/gevangnissen/meer_info/wortel

paletten maken, kleine voorwerpen verpakken, motoren ontmantelen, papier verwerken, enz.

B. Opmerkelijke gebeurtenissen / belangrijkste veranderingen binnen de inrichting

In 2019 deed er zich geen enkele ontvluchting voor.

In 2019 startte Wortel met de kledijbakken waarin gevangenskledij verzameld wordt. Iedere gedetineerde krijgt bij aankomst een kledijbak met kledij, handdoeken enz.. Deze kledijbak dient na zijn verblijf volledig intact en gevuld terug bezorgd te worden.

Tweemaal per week kunnen de gedetineerden hun vuile was aanbieden en wordt deze vervangen door de kledijkamer. Men probeert op die manier aandacht en verantwoordelijkheid te vragen voor het item kledij (in het verleden werd er nogal eens kledij door het toilet gespoeld met alle gevolgen inzake de waterzuivering).

Het dragen van verantwoordelijkheid voor spullen, beslissingen die zij nemen enz.. is sowieso een 'hot item'.

C. De penitentiaire inrichting in cijfers

a. Gevangenisbevolking (maand per maand)

excelbestand in bijlage

b. Aantal personeelsleden (maand per maand)

De strafinrichting werkt altijd met een vast aantal FTE voor bewakingspersoneel. Voor PI Wortel ligt het vast FTE na het 'Anders werken' op 148 FTE. Daar wordt in de aanwervingen en mutaties rekening mee gehouden en is tevens afhankelijk van de prestatiecoëfficiënt van het personeelslid (voltijds, halftijds, 4/5, ...)

Op dit moment werken er 5 FTE onder het toegekende administratieve bewakingskader.

In de inrichting werken verder :

- 3 directieleden (1 inrichtingshoofd, 1 directeur regime en 1 zaakvoerder)
- 3 verpleegkundigen
- 21 administratieve medewerkers

- 9 leden psychosociale dienst waarvan 1 gedetacheerd naar PI Turnhout

III. De penitentiaire inrichting – Gevangenis van Hoogstraten

A Werking²

Het penitentiair schoolcentrum (PSC) in Hoogstraten is gelegen in het Gelmelslot en is een open inrichting. De inrichting is enkel bedoeld voor veroordeelden. Zij kunnen werken in werkhuizen en kunnen een gevarieerd opleidingsaanbod volgen. Er heerst een sterk gemeenschapsregime.

Het penitentiair schoolcentrum van Hoogstraten (PSC) bevindt zich in het Gelmelslot dat vanaf 1931 dienst doet als gevangenis. Het PSC strekt zich uit over een domein van ongeveer 80 hectaren. Het is een kasteel met aanpalende gebouwen, weiden en landbouwgronden. Vandaag de dag ligt de focus in het schoolcentrum op gevangenisarbeid en opleiding voor gedetineerden.

In het PSC verblijven enkel veroordeelden die leven in een gemeenschapsregime. Het PSC is enkel geschikt voor gedetineerden die geen misbruik maken van het open karakter van de inrichting. Indien misbruik wordt vastgesteld, kan de gedetineerde een tuchtsanctie krijgen of overgeplaatst worden naar een gesloten inrichting. Daarnaast is een respectvolle omgang met anderen (personeel, externen, medegedetineerden) vereist. Het PSC hanteert eveneens een nultolerantie ten aanzien van agressie.

Het PSC organiseert systematisch beroepsopleidingen voor gedetineerden. Gedetineerden kunnen ook werken in de werkhuizen en op de boerderij. Van de gedetineerden wordt verwacht dat zij ofwel een opleiding volgen, ofwel werken. Het open gemeenschapsregime binnen de inrichting is hier dan ook op afgestemd.

In het PSC kunnen 170 gedetineerden verblijven in verschillende afdelingen: de observatieafdeling, de verblijfsafdeling op het kasteel en een gerenoveerde afdeling buiten het kasteelgebouw. Binnen de observatieafdeling en de gerenoveerde afdeling bevinden zich duocellen. Op het kasteel zijn enkel monocellen.

De gedetineerden die in het PSC verblijven, kunnen tijdens de week werken of een beroepsopleiding volgen. Zij kunnen werken op de boerderij, in de bakkerij, de keuken, de werkhuizen, de schrijnwerkerij, de drukkerij of helpen bij het onderhoud van de gebouwen en de groene zones. Volgende beroepsopleidingen worden momenteel

²https://justitie.belgium.be/nl/themas_en_dossiers/gevangenis/belgische_gevangenis/gevangenis/meer_info/hoogstraten

georganiseerd: schilder/behanger, automechanica, stukadoor, metsen, groenzorg, hulpkok, bos- en natuurbeheer. Op verschillende avonden en overdag voorziet het PSC ook onderwijs- en vormingsactiviteiten.

B Opmerkelijke gebeurtenissen / veranderingen binnen P.I. Hoogstraten

- In 2019 deed er zich geen enkele ontvluchting voor.
- Binnen de sector was er vorig jaar ook weer wat sociale onrust te noteren (nationaal), hetgeen zich in Hoogstraten ook vertolkte in een aantal stakingsdagen.
- Globaal bekeken keek men het ganse jaar aan tegen een onderbezetting van het veiligheids- en technisch kader. Dit gaf soms gevolgen naar het toekennen van verloven. Zo waren er tijdens de zomermaanden waren er regelmatig knelpuntdagen (lees niet ingevulde gaten in de dienstrol). Via speciale oproepen naar vrijwilligers toe geraakten die uiteindelijk dan toch ingevuld.
- Belangrijkste veranderingen in 2019 :
 - Verbetering verlichting toegang gevangenis;
 - renovatie keukenlift;
 - vervanging van noodverlichting;
 - voorbereidingen telefoon op cel;
 - vernieuwing oproepsysteem paviljoen A
 - opmaak en ophangen evacuatieplannen;
 - in functie van het brandinterventieplan, het ophangen van pictogrammen;
 - studieopdracht funderingswerken kasteel;
 - uitvoering van dect-metingen in functie van nieuwe telefooncentrale
 - voorzien in branddetectie + koppeling aan brandmeldingscentrale;
 - schilderwerken op paviljoen A + vervanging meubilair.

C De penitentiaire inrichting van Hoogstraten in cijfers

a. Gevangenisbevolking (maand per maand)

- Capaciteit mannen = 157
- Capaciteit vrouwen = 29

- Doorheen het jaar zijn alle cellen bij de mannen praktisch gevuld. Men werkt met een wachtlijst en elk bed dat vrijkomt wordt automatisch (soms pas na enkele dagen, gelet op transport) ingevuld.
- De vrouwenafdeling blijft steeds onderbezet. De gemiddelde bezetting blijft hangen op 16 à 18 vrouwen.

b. Aantal personeelsleden (maand per maand)

- Het bewakings- en technisch kader bevat 117 full-time equivalenten.
- Gedurende heel 2019 diende men te werken met tekorten, zoals verduidelijkt in navolgend overzicht :
- Januari : -3,8 / Februari : -4,75 / Maart: -4,35 / April : -5 / Mei : -5,75 / Juni : - 7 / Juli : -7,65 / Augustus : -7,20 / September : -7,70 / Oktober : -8,30 / November : -7,95 / December : -5,90.
- Gemiddeld komt dit neer op een tekort van -6,28.
- Personeel Griffie = 5 personen
- Personeel boekhouding : 4 personen
- Magazijn : 1 persoon.
- PSD : 5 personen + 1 administratief medewerker
- Personeelssecretariaat : 2 personen
- Verpleging : 2 personen
- Directie : 3 personen

IV. Het toezicht

De voornaamste situaties waarin de CvT is opgetreden m.b.t. de werking van de gevangnissen zijn:

1. Plaatsing in een gevangenis en overbrengingen: 2
2. Materiële levensomstandigheden in de gevangenis: 1
- 3 Omstandigheden van het leven in gemeenschap: 3
- 4 Contact met de buitenwereld : 1
- 5 Godsdienst en levensbeschouwing : 3
- 6 Vormingsactiviteiten en vrijetijdsbesteding : 2
- 7 Werk: 8
- 8 Gezondheidszorg en gezondheidsbescherming: 1
- 9 Psychosociale dienst: 2

- 10 Orde - veiligheid - gebruik van dwang : 1
- 11 Tuchtregime : 2
- 12 Commissie van toezicht: 0
- 13 Varia : 0

De Commissie probeerde van bij de aanvang haar rol in de gevangenis duidelijk te krijgen en aansluitend daarbij haar functioneren onder de loep te nemen. De commissie krijgt onder meer dikwijls vragen en/of klachten over de strafuitvoering, hetgeen niet strikt tot haar bevoegdheid hoort.

Zoals het vaak gebeurt met een klachtenregistratie, is het voor de Commissie onmogelijk om na te gaan of klachten een indicatie vormen van de werkelijke het aantal "incidenten" in dezelfde context, of van een veranderd gevangenisregime, of van een drempelverlaging/-verhoging om een klacht in te dienen.

De gegrondheid van de klachten is in de huidige werking van de Commissies van toezicht moeilijk te achterhalen. De registratie ervan geeft ook niet echt een houvast voor een gevangenisbeleid. Deze klachtenregistratie kan ten hoogste bekeken worden als een indicator.

De Commissie wil twee items onder de aandacht brengen met name de problematiek van communicatie tussen de verschillende actoren in de gevangenis en de klachten in verband met de PSD.

- Communicatie in de gevangenis

De klachten van de gedetineerden baseren zich vaak op een gebrek aan communicatie. Het betreft de communicatie met de directie, PSD, arts, penitentiair beambten, boekhouding.

Het kan gaan over tegenstrijdige communicatie/informatie naar aanleiding van dezelfde vraag al naargelang het personeelslid dat wordt aangesproken/aangeschreven Niet iedereen interpreteert de regels op éénzelfde manier.

Sommige gedetineerden melden dat ze onvoldoende informatie krijgen omtrent de stand van zaken van klachtenprocedure, / aanvragen tot gesprek over de strafuitvoering of medische kwesties
Vaak vinden gedetineerden dat hun zaak te lang aansleept, wat de eigenlijke klacht uitmaakt. De gedetineerde wil dan soms ook druk zetten via de Commissie van Toezicht. Het gebeurt soms dat gedetineerde al zeer

geruime tijd niets meer gehoord heeft over zijn zaak. Illegalen moeten vaak bijkomend wachten op een beslissing van DVZ, wat op zich al aanleiding kan geven tot moeilijke communicatie .. Of de gedetineerde krijgt te horen dat er niets te melden valt. De gedetineerde krijgt dan de perceptie dat men informatie voor hem achterhoudt of men niets doet om zijn probleem op te lossen. Gedetineerden informeren zich slecht (taalbarrière) en ondertekenen documenten waarvan ze de inhoud niet begrepen.

- De psychosociale dienst

De klachten over de PSD zijn meestal inhoudelijk ook niet het terrein van de Commissies van Toezicht. Het zijn vaak wel de meest heftige klachten omdat de adviezen en besluiten van de PSD uiteraard grote gevolgen hebben voor het verder verblijf van de gedetineerden.

Veel dossiers in PI Wortel zitten vast door het ontbreken van een verblijfsstatuut waardoor er geen vooruitgang kan gemaakt worden in het dossier.

Goede praktijken

CAW De Kempen werd gevraagd om bij klachten de gedetineerden te stimuleren om een briefje in de voorziene brievenbus te steken.

- CAW mag het feit dat er een klacht zal komen ook via mail aan de maandcommissaris sturen. Dit vormt tegelijk een controle op het al dan niet verdwijnen van rapportbriefjes. Dit is evenwel stilgevallen (mogelijks ingevolge van het ontbreken van een algemeen e-mailadres van de commissie)
- Als na een tijdje blijkt dat alle briefjes terecht komen worden de mails overbodig.

Aanbevelingen die de CvT deed aan de gevangenisdirectie

- Er waren klachten over de plaats van de brievenbus voor PI Wortel op sectie A., het personeel zou mensen viseren die iets in de brievenbus steken.
- er werd ook opnieuw op de brievenbussen vermeld dat het een brievenbus van de C.V.T. is.

- In PI Wortel waren er veel klachten over PBA's die hun identificatiebadge niet correct opspelden. Op die manier verborgen zij hun naam zowel voor gedetineerden, maar ook voor externe diensten.
- De locatie van de gesprekken in PSC Hoogstraten is niet gunstig doordat anderen konden meeluisteren (gebrek aan privacy)

follow-up die aan deze aanbevelingen is gegeven

- De directie van PI Wortel sensibiliseerde haar personeel om zichzelf steeds correct te identificeren met de badge, maar als CVT merken wij op dat het van dag tot dag en van shift tot shift afhangt of dit gebeurt.
- De brievenbus op sectie A werd verplaatst en gelokaliseerd naast de brievenbussen van de andere diensten (aalmoezenier, imam,.....) zodat er op een meer discrete manier brieven kunnen gepost worden.
- Er is nog geen individueel gesprekslokaal voorhanden binnen PSC Hoogstraten

V. Advies en informatie voor de CTRG

In de beperkte opstartperiode is het te vroeg om in gestructureerd verband tal van adviezen te formuleren.

De commissie beperkt zich in deze opstartfase haar adviezen/vragen/opmerkingen dan ook op enkele concrete issues die een zowel een opvolging nodig hebben van de lokale CVT als van de CTRG.

PI Wortel

- Het hoog aantal illegalen binnen PI Wortel die vaak afhankelijk zijn van beslissingen van DVZ waardoor hun dossier vastloopt en ze gefrustreerd raken.
- Het ontbreken van een aparte ruimte voor familiaal bezoek
- Slechts één ruimte voor ongestoord bezoek
- Onvoldoende PSD-leden om een geïndividualiseerd detentieplan uit te werken
- Taalbarrières tussen het personeel en de gedetineerden
- De moeilijke bereikbaarheid met het openbaar vervoer. Het bezoek moet een lange onverlichte weg afleggen zonder voetpad van de bushalte naar

de gevangenis. Voor oudere minder mobiele bezoekers en/of partners met een kinderwagen is deze verplaatsing onhaalbaar, zeker aangezien men 45 minuten voor de aanvang van het bezoek aanwezig dient te zijn.

PSC Hoogstraten

- De verouderde infrastructuur in het algemeen
- De verouderde infrastructuur van PSC Hoogstraten maakt dat er serieuze twijfels bestaan rond de brandveiligheid.

VI. Conclusie(s)

Dit jaarverslag bestrijkt een periode van 4 maanden, wat maakt dat het moeilijk is om een conclusie te formuleren. Onze commissie bevond zich in december 2019 immers nog steeds in een opstartfase.

Niettemin vragen we bijzondere aandacht voor enkele belangrijke problemen die onze Commissie ondervond bij haar werking en die we opsommen onder sub I enerzijds en onze adviezen en informatie voor de CTRG gemeld onder sub V. anderzijds;

Onze commissie van toezicht staat voor het komend jaar voor tal van uitdagingen:

Er is ten eerste de voorziene invoering van de beklagcommissie. Bovendien is er de wijzigende context van de heersende opvattingen over de tenuitvoerlegging en de doelstelling van de (vrijheids)straffen

Meer regels en beperkingen van rechten of rechtspositie brengen per definitie meer taken voor de commissie als toezichthouder met zich mee.

De commissie van toezicht concentreert zich in haar werk op de bejegening en de handhaving van de rechtspositie van gedetineerden. Hoe meer regels er zijn met meer gevolgen voor gedetineerden, hoe groter er de kans bestaat op het niet of niet juist toepassen van die regels.

Onze toezichtstaak zal steeds belangrijker worden. Ons “maatschappelijk” toezicht vormt immers een belangrijk instrument om het ongelijke machtsevenwicht tussen staat en gedetineerde in evenwicht te houden en volgens geldende regels te laten verlopen.